

Utlåtande 2010: RVII (Dnr 329-2475/2009)

**Revidering av STAN-programmet – Stockholms Tobaks-,
Alkohol- och Narkotikapolitiska program
Förslag från socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden**

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Revidering av STAN-programmet – Stockholms Tobaks-, Alkohol- och
Narkotikapolitiska program godkänns, *bilaga 2*.

Föredragande borgarrådet Ulf Kristersson anför följande.

Ärendet

I enlighet med beslut fattat i kommunfullmäktige har socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden genomfört en uppföljning och revidering av STAN-programmet. Programmet antogs 2004 och sedan dess har betydande förändringar skett av stadens integrerade system för ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi (ILS). Det nu föreliggande förslag till STAN-programmet samspekar bättre med budget vilket bör öka relevansen för programmet och dessutom förtydliga budgetens intentioner inom detta verksamhetsområde. Genom utvecklingen av ILS-webben kommer det att finnas bättre förutsättningar till uppföljning.

Programmet ska ses som ett stöd och en inspiration i det vardagliga arbetet och föreslås som tidigare omfatta alkohol, narkotika och tobak med nivåerna förebyggande insatser, tidiga insatser samt vård- och behandlingsinsatser.

STAN-programmet är långsiktigt, vilket innebär att övergripande mål, aktiviteter och indikatorer kan komma att förändras utifrån förändringar av budgetens inriktning.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, samtliga stadsdelsnämnder och Polismyndigheten. Polismyndigheten har inte inkommit med svar på remissen.

Stadsledningskontoret anser att förslaget om reviderat STAN-program är väl underbyggt och bedömer att programmet utgör en fortsatt heltäckande ansats för området.

Utbildningsnämnden anser att förvaltningen och skolorna ska inkludera det drogforebyggande arbetet i den lokala arbetsplanen för den egna skolan.

Bromma stadsdelsnämnd anser att förslaget om reviderat STAN-program är positivt och bedömer att programmet utgör en heltäckande ansats.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att Stockholms stad bör analysera JO:s beslut (2009-12-18, dnr 2972-2009) om provköp som tillsynsmetod samt överväga om det ska leda till ytterligare ändringar i STAN-programmet.

Farsta stadsdelsnämnd anser att det behövs ett förtydligande om när ett tillsynsärende ska inledas.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att förändringarna i det reviderade STAN-programmet ytterligare skärper möjligheten till tillämpning och lokal anpassning.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att det bör framgå att ett tillsynsärende inleds om ett försäljningsställe säljer tobak två gånger efter varandra under ett år utan att förvissa sig om mottagarens ålder.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att stöd i form av nätverk bör initieras från Preventionscentrum i syfte att underlätta genomförandet av STAN-programmet.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att det är positivt att programmet är kopplat till stadens integrerade system för ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi (ILS) och Vision 2030.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att ordet *starköl* bör ersättas med ordet *öl* i den lokala ordningsstadgan.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd ställer sig bakom revideringen.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att det reviderade STAN-programmet är heltäckande och tydligt.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att programmet har anpassats till stadens integrerade system för ledning och uppföljning.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att programmet i sin föreslagna form kommer att tjäna både som inspiration och stöd i det dagliga arbetet.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att det är positivt att programmet utgår från arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och som även involverar brukaren.

Östermalms stadsdelsnämnd anser i enlighet med programmet att det förebyggande arbetet som involverar föräldrar måste utvecklas vidare.

Mina synpunkter

Att minska problemen med tobak, alkohol och narkotika är en omfattande uppgift. Framgångsrikt arbete kräver både samarbete och samverkan mellan olika aktörer. Staden gör ett antal mätningar för att kartlägga utvecklingen av alkohol-, drog- och tobaksanvändningen. En sådan mätning är Stockholmsenkäten som senast genomfördes 2008. Den visade på att alkoholanvändningen bland stadens unga minskade för unga män men ökade bland unga kvinnor. Samtidigt ökade narkotikaanvändningen bland unga män och i 2008 års mätning hade en fjärdedel av stadens manliga elever i årskurs två på gymnasiet någon gång provat narkotika. Även tobaksanvändningen ökade. Kartläggningen visar på vikten av ett medvetet arbete inom dessa områden och att arbetet måste ske inom hela staden samt fortsätta utvecklas.

När STAN-programmet antogs 2004 var ambitionen att ha ett helhetsperspektiv på alkohol, narkotika och tobak samt att vända sig till stadens verksamhetsområden. Den ambitionen ligger fast i det reviderade programmet. Programmet föreslår också som tidigare att omfatta förebyggande insatser, tidiga insatser och vård- och behandlingsinsatser. Programmets visionära mål ska komplettera Vision 2030.

STAN-programmet syftar inte till att slå fast detaljerade åtgärder, men innehåller förslag på aktiviteter och indikatorer samt anger en inriktning för hur målen ska kunna uppfyllas. Varje nämnd uppmanas att i sina egna verksamheter ta fram egna indikatorer för att kunna leva upp till programmets intentioner. Indikatorerna följs upp på nämndnivå och ett antal indikatorer/index följs också upp i budget på kommunfullmäktigenivå.

Några remissinstanser har föreslagit förändringar under rubriken ”Tillsyn av tobaks- och folkölsförsäljning”. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden har bland annat utifrån Justitieombudsmannens dom angående provköp av folköl sett över riktlinjerna för tillsynen. I den revideringen framgår att ett

tillsynsärende initieras när försäljningsstället de facto har sålt tobaksvara/folköl till underårig eller på annat sätt överträtt bestämmelserna i tobakslagen/alkohollagen där kommunen har tillsynsansvar.

Några remissinstanser har också påpekat att det i den lokala ordningsstadgan bör ske en ändring av ordet starköl till öl för att även folköl ska ses som en alkoholhaltig dryck i denna. Hanteringen av den lokala ordningsstadgan sker separat och en förändring kan göras vid en eventuell revidering utav stadgan.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. STAN-programmet

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Ann-Margarethe Livh* (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att

1. godkänna revideringen av STAN-programmet
2. kommunstyrelsen får i uppdrag att återkomma i 2011 års budget med förslag på adekvata insatser såväl vad gäller barn och ungdomar som vuxna
3. därutöver vill vi framföra följande.

Till skillnad från den positiva trenden åren 2002 till 2006 biter sig nu narkotikan fast bland Stockholms ungdomar enligt de senaste resultaten i Stockholmsenkäten. Vi riskerar därmed ökade problem även bland de vuxna om inte politiken tar sitt ansvar. Det är inte en slump att STAN-programmets första mål lyder ”Barns och ungdomars uppväxt ska vara fri från tobak, alkohol och narkotika”.

Det andra målet är ”Ett narkotikafritt Stockholm”, vilket vi är långt ifrån att uppfylla och utvecklingen går närmast i motsatt riktning. År 2008 ökade narkotikaanvändningen i alla ungdomsgrupper som ingick i den så kallade Stockholmsenkäten. I 2010 års mätning, som uppseendeväckande nog inte kommenteras av socialborgarrådet i detta ärende, råder en fortsatt negativ utveckling i alla grupper utom bland flickor i årskurs 9.

Stockholmsenkäten år 2010 visar att 16 % av pojkarna i årskurs 9 och 31 % av pojkarna i årskurs 2 har prövat narkotika. För flickorna är siffran 10 % i årskurs 9 och 25 % i gymnasieskolan. Andelen ungdomar som någon gång har prövat narkotika har ökat med 5 % -enheter på fyra år för pojkar i årskurs 9. Ökningen i årskurs 2 på gymnasieskolan är ännu större, 8 % -enheter för pojkarna och 5 % -enheter för flickorna i samma årskurs.

Dessutom har andelen pojkar i årskurs 2 i gymnasieskolan som använt narkotika minst en gång under den senaste 4-veckorsperioden ökat från 7 % till 12 % sedan maktskiftet i Stockholms stadshus. Vi ser nära nog en fördubbling av siffrorna i denna ungdomsgrupp.

Orsakerna till narkotikasituationen kan skilja sig åt i olika delar av staden. Könns- och klassmönster i statistiken behöver analyseras i varje stadsdel för att få ett säkrare underlag för de lokala satsningarna, som vi förutsätter ingår i nästa års budget. Även metoderna kan behöva anpassas till storstadens förutsättningar, vilket påpekas i remissvaret från Östermalm.

Vi ska också veta att läget kan vara allvarligare än vad Stockholmsenkäten visar, eftersom de som inte går i skolan inte ingår i enkäten. Med den exceptionellt höga ungdomsarbetslöshet som råder idag befarar vi ökat missbruk och en kraftigt ökad utslagning av ungdomar.

I denna allvarliga drogsituation är det bra att uppdatera STAN-programmet, men det politiska ansvaret är oändligt mycket större och den utmaningen har den borgerliga majoriteten inte tagit. När oppositionen under mandatperioden har velat prioritera en god socialpolitik och ett gemensamt ansvar har den moderatledda alliansen föredragit skattesänkningar och ideologiskt motiverade utförsäljningar.

Det förebyggande arbetet har gått bakåt de senaste fyra åren, på grund av uteblivna satsningar och nedskärningar i stadsdelsnämndernas förebyggande arbete och på Maria Ungdom. Missbruksvården för vuxna är också satt på undantag av den nuvarande majoriteten. Som påpekas i ett remissvar från Norrmalm är resurserna också begränsade för ett aktivt uppsökande arbete av vuxna i riskzonen för att utveckla ett missbruk. I Enskede-Årsta-Vantör har socialsekreterare slagit larm i stadsdelsnämnden om att behandling avbryts i förtid eller aldrig påbörjas på grund av budgetunderskott.

Narkotikans skadeverkningar riskerar inte bara att ödelägga ungdomars framtid utan drabbar också deras familjer. Att ungdomar prövar eller använder narkotika är ett rop på hjälp. Upprepade undersökningar, som har visat att ungdomar mår dåligt och är deprimerade, har inte resulterat i några kraftfulla åtgärder i staden eller i landstinget som också har ett stort ansvar. Bekymrade föräldrar behöver mycket stöd för att kunna hjälpa sina ungdomar på bästa sätt.

Vi kräver ett samlat grepp i 2011 års budget, så att ett batteri med adekvata insatser kan sättas in såväl vad gäller barn och ungdomar som vuxna. Det är inte bara socialtjänstens ansvar utan flera andra nämnder har ett stort ansvar, vilket påpekas i remissvaret från Hägersten- Liljeholmen. Att stärka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer är en uppgift för hela samhället. Förebyggande och tidiga insatser mot droger och kriminalitet är lönsamma för alla. Vi anser att framförallt narkotikaläget är så alarmerande bland våra ungdomar att kommunfullmäktige bör följa situationen åtminstone ett par gånger om året.

Exempel på nödvändiga satsningar är att göra Maria Ungdom till ett center i arbetet med ungdomar och att inrätta en fältstation för ungdomar som "hänger" på Sergels Torg. Barn och ungdomar som har föräldrar med missbruk och psykisk ohälsa måste snabbt kunna få börja i stödjande gruppverksamhet. Ingen ungdom ska behöva gå

långtidsarbetslös utan alla måste få stöd och insatser från första arbetslösa dagen. Socialtjänsten behöver också kunna möta unga vuxna i riskzonen för missbruk på deras egna arenor för att nå fram med tidiga insatser. Stadsdelsnämnderna behöver utöka sitt förebyggande och uppsökande arbete i samverkan med skolor, vårdcentraler och andra aktörer. För att främja STAN-programmets tredje mål om återhållsamma alkoholvanor behöver staden påbörja ett aktivt folkhälsoarbete. För att uppfylla programmets fjärde mål om hjälp att komma från missbruk, behöver socialtjänsten ha tillräckliga resurser, så att behandlingar inte behöver dras in eller försämrats.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Revidering av STAN-programmet – Stockholms Tobaks-, Alkohol- och Narkotikapolitiska program godkänns, *bilaga 2*.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Ulf Kristersson

Ylva Tengblad

ÄRENDET

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden har i enlighet med beslut fattat av kommunfullmäktige genomfört en uppföljning och revidering av STAN-programmet. Sedan STAN-programmet antogs år 2004 har betydande förändringar skett av stadens integrerade system för ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi (ILS). Föreliggande förslag till STAN-program samspelar med budget på ett helt annat sätt än tidigare, vilket torde öka relevansen för programmet och dessutom förtydliga budgetens intentioner inom detta verksamhetsområde. Genom utvecklingen av ILS-webben kommer det att finnas bättre förutsättningar till uppföljning.

Programmet ska ses som ett stöd och en inspiration i det vardagliga arbetet och föreslås som tidigare omfatta alkohol, narkotika och tobak, med nivåerna förebyggande insatser, tidiga insatser samt vård- och behandlingsinsatser.

STAN-programmet är långsiktigt, vilket innebär att övergripande mål, aktiviteter och indikatorer kan komma att förändras utifrån förändringar av budgetens inriktning.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 23 november 2009 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Karin Rågsjö (v), Abdo Goriya m.fl. (s) och Stefan Nilsson (mp), *bilaga 1*.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 13 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

När STAN- programmet antogs av KF år 2004 hade förutsättningarna för att bedriva ett drogförebyggande arbete kraftigt förändrats. Omvärldsförhållandena hade blivit mer komplexa och fordrade ett bredare angreppssätt. Ambitionen med programmet var därför att ha ett helhetsperspektiv på frågorna och vända sig till stadens alla verksamhetsområden. Denna linje ligger fast i det reviderade förslaget till STAN- programmet.

STAN- programmet ska ses som ett stöd och en inspiration i det vardagliga arbetet. Ny kunskap tillkommer kontinuerligt kring mer framgångsrika arbetsätt etc. inom det förebyggande området liksom inom vård- och behandlingsområdet. För att programmet inte ska tappa aktualitet, kompletteras programmet med en webbsida med länkar

till metodguider, aktuell forskning m.m. På så sätt kommer programmet att kunna anpassas till aktuellt kunskapsläge.

Programmet föreslås som tidigare omfatta alkohol, narkotika och tobak, med nivåerna förebyggande insatser, tidiga insatser och vård- och behandlingsinsatser.

Inriktning – utgångspunkt

STAN- programmets visionära mål ska komplettera Vision 2030 genom att uppmärksamma nödvändigheten av ett drogförebyggande arbete för att utveckla Stockholm till en stad i världsklass. STAN- programmet har sin etiska utgångspunkt i socialtjänstlagen och FN:s konvention om barnets rättigheter. Programmet utgår vidare från internationella traktat, svensk lagstiftning, regeringens nationella åtgärdsprogram, socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård samt Stockholms inriktnings- och budgetmål.

Samverkan mellan huvudmännen har en central och viktig roll i arbetet med att förebygga, tidigt upptäcka samt behandla missbruk och beroende. Ett gemensamt dokument, ”Policy för att förebygga och behandla missbruk och beroende, samverkan mellan kommunerna och landstinget i Stockholms län” har tagits fram i samarbete mellan Kommunförbundet Stockholms län (KSL) och Stockholms läns landsting. Dokumentet fokuserar på de områden där ett samarbete mellan huvudmännen är nödvändigt och väsentligt för att kunna ge anpassade insatser. Policyn antogs i Stockholms kommunfullmäktige 2009-03-30 och ligger också till grund för det reviderade programmet.

Programmets inriktning har tagit hänsyn till aktuella forskningsresultat.

Struktur – genomförande

Programmet har tre huvudavsnitt; *Förebyggande insatser*, *Tidiga insatser* samt *Vård och behandling*. Huvudavsnittet ”Förebyggande insatser” är uppdelat på delavsnitt som behandlar *Begränsning av tillgänglighet* respektive *Begränsning av efterfrågan*. Delavsnittet om begränsning av tillgänglighet handlar huvudsakligen om myndighetsutövning.

För att möjliggöra genomförandet av programmets intentioner ska stöd erbjudas till framför allt stadsdelsnämnderna. Inom socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden finns Preventionscentrum Stockholm som har till uppdrag att bl.a. stödja stadsdelsnämndernas utvecklingsarbete.

Uppföljning

STAN- programmet är ett stadsövergripande styr- och måldokument. Programmet syftar inte till att slå fast detaljerade åtgärder, men innehåller förslag på aktiviteter och indikatorer samt anger en inriktning för hur programmets mål ska nås. STAN- programmet följs upp av kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktiges årligen antagna budget är det överordnade styrdokumentet för alla verksamheter i staden. STAN- programmet kompletterar budgeten inom sitt specifika sakområde. Kommunfullmäktige fastställer ett antal indikatorer i budgeten som mäter måluppfyllelsen samt ett antal aktiviteter som ska bidra till att målen uppfylls.

Följande indikatorer föreslås för arbetet med tobak, alkohol och narkotika inom STAN- programmet 2009-2012. Med *barn* menas här de som går i grundskolans årskurs 9, med *ungdomar* menas de som går i gymnasiet årskurs 2:

1. Andelen barn och ungdomar som inte använder tobak. (Rökning + snusning)
2. Andelen barn och ungdomar som inte använder alkohol.
3. Andelen barn och ungdomar som inte använt narkotika.
4. Andelen storkonsumenter av alkohol bland både unga och vuxna.
5. Berusningsdrickandet bland både unga och vuxna.
6. a) Antal vuxna missbrukare i biståndsbedömd öppenvård.
b) Antal vuxna missbrukare i biståndsbedömd (enligt SoL) dygnet-runt-vård.
c) Antal vuxna missbrukare dömda till LVM-vård.
7. Andelen berusade som nekats att köpa starköl på restaurang.
8. Andelen ungdomar som nekats att köpa starköl på restaurang.
9. Andelen barn som själva köper folköl och tobak.

Från och med år 2009 finns några av indikatorerna med i stadens budget.

ILS är stadens system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi. ILS-webb är det huvudsakliga verktyget för att styra mot och följa upp kommunfullmäktiges mål. Detta görs genom de beslutade indikatorerna och aktiviteterna. På detta sätt följs programmet upp tillsammans med nämndernas och bolagens ekonomi och verksamhet.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden tar fram och rapporterar fortlöpande resultat utifrån ovanstående nio indikatorer. Stadens nämnder och styrelser ansvarar för att ta fram indikatorer och aktiviteter för sitt eget arbete inom området. Kommunfullmäktige och kommunstyrelsen följer upp arbetet mot droger i tertialrapporter och årsredovisning utgående från vad som beslutas i budget för aktuellt verksamhetsår.

STAN- programmet är långsiktigt, vilket innebär att de övergripande målen, aktiviteterna och indikatorerna kan komma att förändras utifrån förändringar av budgetens inriktning.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, samtliga stadsdelsnämnder och Polismyndigheten. Polismyndigheten har inte inkommit med svar på remissen.

Innehållsförteckning

Stadsledningskontoret

Sid

10

Utbildningsnämnden	11
Bromma stadsdelsnämnd	11
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	12
Farsta stadsdelsnämnd	14
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	14
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	15
Kungsholmens stadsdelsnämnd	17
Norrmalms stadsdelsnämnd	17
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	18
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	19
Skärholmens stadsdelsnämnd	19
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	20
Södermalms stadsdelsnämnd	21
Älvsjö stadsdelsnämnd	21
Östermalms stadsdelsnämnd	22

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 22 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att förslaget om reviderat STAN-program är väl underbyggt och bedömer att programmet utgör en fortsatt heltäckande ansats för området. Stadsledningskontoret anser dock att det blir för omfattande att följa upp de föreslagna indikatorerna på kommunfullmäktigenivå utan de bör istället vara obligatoriska nämndindikatorer. I budgeten för 2010 följs följande indikatorer/index upp på kommunfullmäktige nivå:

- Andel vuxna i biståndsbedömd öppenvård
- Tak-över –huvudet-garantin
- Index över andel barn och ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol, tobak eller narkotika
- Berusningsdrickandet bland unga enligt Stockholmsenkäten
- Tre av de föreslagna indikatorerna omfattas därmed i budgeten för 2010 av ett index” Index över andel barn och ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol, tobak eller narkotika” och även en liknande indikator ”Berusningsdrickandet bland unga enligt Stockholmsenkäten” följs upp på kommunfullmäktigenivå i budgeten för 2010.
- Stadsledningskontoret vill även lyfta ett antal punkter som särskilt viktiga att de fått den utformning de nu har.
- Att programmet är kopplat till ILS-web och budget vilket ger en ökad legitimitet samt gör det lättare att följa upp arbetet.

- Att kravet på lokala handlingsplaner tas bort vilket medför en större likvärdighet inom staden.
- Att SAF och utbildningsförvaltningen får samma mål vilket underlättar samverkan.
- Att STAN-programmet poängterar arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och kostnadseffektiva.

Stadsledningskontoret anser att socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens revidering av STAN-programmet - Stockholms tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiska program godkänns med hänvisning till vad som sägs i detta tjänsteutlåtande.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 19 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen tillstyrker Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens förslag till reviderat STAN-program. Förvaltningen poängterar att det är socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden som ansvarar för att följa upp och rapportera utifrån indikatorerna.

Utbildningsförvaltningen och skolorna ska inkludera det drogförebyggande arbetet i den lokala arbetsplanen för den egna skolan.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget om reviderat STAN-program och bedömer att programmet utgör en heltäckande ansats. Nedanstående punkter anser förvaltningen är speciellt viktiga att lyfta fram.

- Att kravet på stadsdelsnämndernas lokala handlingsplaner tagits bort medför en större likvärdighet inom staden.
- Att programmet är kopplat till ILS-web och budget ger en ökad legitimitet samt gör det lättare att följa upp arbetet.

- Att SAF och utbildningsförvaltningen får samma mål underlättar samverkan.
- STAN-programmet poängterar arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och kostnadseffektiva.
- Samverkan mellan socialtjänst, förskola/skola, kultur, frivilligorganisationer och näringsliv lyfts fram som en viktig förutsättning för ett kvalitativt förebyggande arbete samt för god vård och behandling.
- STAN-programmet lyfter fram och hänvisar till; Policy för att förebygga och behandla missbruk och beroende, samverkan mellan kommunerna och landstinget i Stockholms län, som antogs av Kommunfullmäktige 2009-03-30.

Förvaltningen föreslår några ändringar under rubriken ”**Begränsning av tillgängligheten**”, ”Tillsyn av tobaks- och folkölsförsäljning” (s 14) och ”Lokala ordningsstadgan – Alkoholförbud” (s 15):

- Under ”De reviderade riktlinjerna för folkölstillsynen” punkt 3: *Tillsynsärende inleds om ett försäljningsställe säljer folköl upprepade gånger utan att förvissa sig om mottagarens ålder*” lydelsen bör ändras till: ”Tillsynsärende inleds om ett försäljningsställe säljer folköl **två gånger efter varandra under ett år**, utan att förvissa sig om mottagarens ålder”.
- Under ”De reviderade riktlinjerna för tobakstillsynen” saknas punkt 3 som bör läggas till med lydelsen: ”Tillsynsärende inleds om ett försäljningsställe säljer tobak **två gånger efter varandra under ett år**, utan att förvissa sig om mottagarens ålder”.

Under ”Lokala ordningsstadgan - Alkoholförbud” med lydelsen: ”... *inte tillåtet att dricka sprit, vin och starköl på vissa offentliga platser...*” bör observeras att folköl inte omfattas. Då folköl räknas som alkoholhaltig dryck enligt alkohollagen bör det ingå i ett alkoholförbud. Förslag att texten ändras till att lyda: ”... *inte tillåtet att dricka sprit, vin och öl på vissa offentliga platser...*” samt att den föreslagna texten även antas i STAN-programmet.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 1 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande i huvudsakutgör svar på remissen.

Därutöver åberopas att ”Justitieombudsmannen har i ett beslut om Karlskrona kommuns provköp av folköl (beslut 2009-12-18, dnr 2972-2009) uttalat sig kritiskt om provköp som tillsynsmetod. Stockholms stad bör analysera JO:s beslut och överväga om det ska leda till ytterligare ändringar i STAN-programmet.”

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till reviderat STAN-program – Stockholms tobaks-, alkohol och narkotikapolitiska program i sin helhet. Programmet som är ett stadsövergripande styr- och måldokument är kopplat till stadens integrerade kvalitetssystem (ILS) vilket är positivt. Det kommer att bli lättare att följa upp programmets intentioner genom att uppföljningsmetoden överensstämmer med hur nämndernas verksamhet i övrigt följs upp av kommunfullmäktige.

Programmet understöder arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och som involverar brukaren. Vidare ställer STAN-programmet stora krav på stadens missbruksvård som ska innefatta hög kvalitet och stor tillgänglighet. För att kunna förverkliga intentionerna i programmet krävs dock ekonomiska resurser och ett gott samarbete med andra myndigheter, organisationer och vårdgivare. Ett strukturerat samarbete mellan skola, socialtjänst, fritidsverksamheter, polis och frivilligorganisationer har en avgörande betydelse för att nå ungdomar i riskzonen. Fritidsverksamhet för barn och unga har stor betydelse när det gäller det förebyggande arbetet och möjligheten att förhindra en alltför tidig debut när det gäller användandet av tobak, alkohol och narkotika.

Programmet poängterar också föräldrars delaktighet för att kunna arbeta förebyggande. Detta innebär att förskola, skola och andra berörda verksamheter som riktar sig till barn och ungdom utvecklar ett förhållningssätt där föräldrar har möjlighet att bli delaktiga. Stadsdelarnas preventionssamordnare har i detta sammanhang en stor uppgift att fylla genom ett strukturellt och långsiktigt arbete mot droger.

I staden finns flera olika styrdokument som berör likartade områden som STAN-programmet t.ex. Stockholms stads brottsförebyggande program och Stockholm stads program för kvinnofrid. Förvaltningen delar uppfattningen att det är viktigt att samordna arbetet för att undvika dubbelarbete.

Förvaltningen ser vidare positivt på det policydokument som tagits fram mellan Sveriges kommuner och landsting (SKL) och Stockholms läns landsting hur samverkan ska ske för att förebygga skador av alkohol och narkotika och ge stöd till personer med missbruk och beroende.

Några ändringar föreslås under huvudrubriken ”Begränsning av tillgänglighet” under rubrik ”Tillsyn av tobaks- och folkölsförsäljning”.

De reviderade riktlinjerna för folkölstillsynen innebär att: ”Tillsynsärende inleds om ett försäljningsställe säljer folköl **två gånger efter varandra under ett år**, utan att förvissa sig om mottagarens ålder” (istället för upprepade gånger)

Vidare bör det läggas till en punkt 4 ”Tillsynsärende inleds om ett försäljningsställe säljer **tobak** två gånger efter varandra under ett år, utan att förvissa sig om mottagarens ålder”.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (s), Mats E P Lindqvist (mp) och Malin Larsson (v), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 december 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Det reviderade STAN-programmet är heltäckande och tydligt enligt förvaltningen. Några speciellt viktiga delar som förvaltningen vill lyfta fram är:

- att de lokala handlingsplanerna har tagits bort för mer likhet inom staden samt koppling till ILS och budget
- att utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna får samma mål, vilket ger fördelar för samverkan
- att arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och kostnadseffektiva poängteras
- att samverkan mellan berörda parter såsom socialtjänst, förskola/skola, kultur, frivilligorganisationer, fastighetsägare, närpolis och näringsliv poängteras
- att Sveriges Kommuner och Landstings ”Policy för att förebygga och behandla missbruk och beroende, samverkan mellan kommunerna och landstinget i Stockholms län” som antogs av kommunfullmäktige 30 mars 2009 lyfts fram.

Några små ändringar föreslås under rubriken ”Tillsyn av tobaks- och folkölsförsäljning”. Här behöver man tydliggöra att ett tillsynsärende inleds när försäljningsstället har sålt folköl två gånger efter varandra under ett år utan att ha förvissat sig om mottagarens ålder genom att begära legitimation. Det ska också framgå att samma regel även gäller vid tobaksförsäljning.

Under rubriken ”Lokala ordningsstadgan” bör texten ändras genom att ta bort starköl och skriva öl, så att även folköl räknas till alkoholhaltiga drycker.

Förvaltningen stödjer förslaget till reviderat STAN-program i sin helhet och föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens förslag som svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

STAN-programmets intention har från början varit att vara ett praktiskt användbart verktyg i arbetet mot negativa konsekvenser av tobak, alkohol, narkotika och andra droger. Förändringarna i det reviderade STAN-programmet skärper ytterligare till möjligheten till tillämpning och lokal anpassning.

Att koppla en webbsida till programmet som länkar till metodguider och aktuell forskning ökar tillgängligheten till densamma och underlättar att nå ut till stadens olika förvaltningar med samma information.

Som en röd tråd genom arbetet för att uppnå effekter går helhetssyn och samverkan. Det finns en tendens att ansvaret med mål, åtaganden och indikatorer för frågor rörande förebyggande arbete mot droger eller annat antisocialt beteende hamnar hos stadsdelförvaltningarna och där inom socialtjänstens individ och familjeomsorg. Arbetet blir på så sätt inte tillräckligt effektivt. För att nå de förbättringar som önskas måste samlade grepp tas. Helt avgörande är att ansvaret delas med fler aktörer. På kommunal nivå rör det sig om utbildningsförvaltning, kulturförvaltning, idrottsförvaltning och miljöförvaltning (de senare svarar för uppföljning av rökfria områden, exempelvis skolgårdar).

Inom Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings geografiska område är det drogförebyggande arbetet organiserat med lokala brottsförebyggande rådet som styrgrupp och där under i olika arbetsgrupper.

Inom stadsdelsförvaltningen finns sedan 2009 en samverkansöverenskommelse mellan utbildningsförvaltningen och avdelningarna för social omsorg och förskola. Under 2010 kommer samverkansöverenskommelsen att revideras och även innefatta samarbete med polismyndigheten.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen, med den ändringen att ordet ”starköl” i avsnittet ”Lokala ordningsstadgan” inte bör bytas ut mot ordet ”öl”. En ordningsstadga bör vara rimlig, begriplig och lätt att efterfölja respektive bör brott mot den lätt kunna beivras.

Att förbjuda vuxna människor från att nyttja folköl och lättöl, (medan ex viss cider tillåts), kan leda till att respekten mot alkoholförbudet minskar. Det är redan idag förbjudet för ungdomar att köpa folköl i butiker.

Reservation anfördes av Bengt Roxne m.fl. (s) och Leif Larsson (v), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att STAN-programmet utgörs av en heltäckande ansats. Nedan punkter anser förvaltningen som speciellt viktiga att lyfta fram.

- Att de lokala handlingsplanerna har tagits bort vilket medför en större likvärdighet inom staden samt att programmet är kopplat till ILS- och budget ger en ökad legitimitet.
- Att socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen och utbildningsförvaltningen får samma mål ger fördelar för samverkan.
- Att STAN-programmet poängterar arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och kostnadseffektiva.
- Att samverkan mellan socialtjänst, förskola/skola, kultur, frivilligorganisationer och näringsliv lyfts fram som en viktig förutsättning för ett kvalitativt förebyggande arbete samt för god vård och behandling.
- Att STAN-programmet lyfter fram och hänvisar till; Policy för att förebygga och behandla missbruk och beroende, samverkan mellan kommunerna och landstinget i Stockholms län, som antogs av Kommunfullmäktige 2009-03-30.

Några små ändringar föreslås under rubriken ”Tillsyn av tobaks- och folkölsförsäljning”

Punkt 3 under ”De reviderade riktlinjerna för folkölstillsynen innebär att: *Tillsyns-ärendet inleds om ett försäljningsställe säljer folköl upprepade gånger utan att förvissa sig om mottagarens ålder*” bör ändra lydelse till: ”Tillsynsärendet inleds om ett försäljningsställe säljer folköl **två gånger efter varandra under ett år**, utan att förvissa sig om mottagarens ålder”.

Under ”De reviderade riktlinjerna för tobakstillsynen innebär att:” saknas punkt 3 som bör läggas till enligt lydelsen: ”Tillsynsärendet inleds om ett försäljningsställe säljer tobak **två gånger efter varandra under ett år**, utan att förvissa sig om mottagarens ålder”.

Under rubriken ”Lokala ordningsstadgan - Alkoholförbud” bör uppmärksammas att lydelsen: ”... *inte tillåtet att dricka sprit, vin och starköl på vissa offentliga platser...*” inte omfattar folköl. Då folköl räknas som alkoholhaltig dryck enligt alkohollagen bör det därför ingå i ett alkoholförbud. Således föreslås att texten i den lokala ordningsstadgan ändras till att lyda: ”... *inte tillåtet att dricka sprit, vin och **öl** på vissa offentliga platser...*” samt att föreslagna lydelse även antas i STAN-programmet.

Förvaltningen är positiv till förslaget om reviderat STAN-program – Stockholms tobaks-, alkohol och narkotikapolitiska program och föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar och återoppar förvaltningens förslag som svar på remissen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Catarina Agrell m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning ställer sig i positiv till det reviderade STAN-programmet. För att möjliggöra genomförandet av STAN- programmets intentioner bör stöd i form av nätverk initieras från Preventionscentrum Stockholm för de preventionssamordnare och chefer för uppsökandeverksamhet som är anställda i staden oavsett organisatorisk tillhörighet.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Lars Arell m.fl. (s), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer i huvudsak socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens förslag till reviderat STAN-program. I vissa avseenden är programmet dock rätt allmänt hållet och ger ingen närmare vägledning för hur arbetet på den lokala nivån ska bedrivas för att förverkliga stadens intentioner på området. I andra avseenden är programmet däremot onödigt detaljerat.

I programmet framhålls samverkan mellan olika myndigheter och aktörer som en av grundförutsättningarna för ett framgångsrikt arbete inom det tobaks- alkohol- och drogpolitiska området. Däremot sägs inget närmare om formerna för samarbetet eller vilket ansvar olika aktörer har för att ett samarbete verkligen kommer till stånd. Förvaltningen tror att förutsättningarna för att programmet ska kunna bli ett verkningsfullt redskap i det lokala arbetet skulle öka om man på ett tydligare sätt angav hur samarbetet ska gå till och vilket ansvar som ligger på de olika nämnderna och de verksamheter dessa svarar för. Förvaltningen anser att man

från stadens sida på något sätt också borde följa upp att samverkan sker och under vilka former olika myndigheter och aktörer samverkar.

Det är positivt att programmet är kopplat till stadens integrerade system för ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi (ILS) och till Vision 2030. Uppföljningen av programmet kommer att underlättas genom att uppföljningsmetoden överensstämmer med hur nämndernas verksamhet i övrigt följs upp.

Det är också bra att man i programmet poängterar vikten av att använda arbetsätt och metoder som är kunskapsbaserade och som också involverar brukaren. I programmet framhålls vikten av föräldrarnas delaktighet, vilket innebär att skolan, socialtjänsten och andra berörda verksamheter som riktar sig till barn och ungdom också måste arbeta på ett sätt som gör föräldrar delaktiga.

Programmet ställer stora krav på stadens missbruksvård vad gäller kvalitet och tillgänglighet. När det gäller tidiga insatser gentemot vuxna anges i programmet att insatserna bl.a. ska riktas till personer med ett ”riskfyllt bruk av alkohol” och personer som ”sporadiskt använder narkotika”. Förvaltningen vill framhålla att socialtjänsten mycket sällan får kännedom om vuxna som befinner sig i riskzonen för att utveckla ett missbruk och resurserna för ett aktivt uppsökande arbete är begränsade.

När det gäller tillsyn av tobaks- och folkölsförsäljning föreslås i programmet att varje stadsdelsnämnd årligen ska genomföra minst en inköpsstudie. (Med inköpsstudie avses en metod som bl.a. används i Stockholms stad och som innebär att man engagerar ungdomar för inköp av tobak och folköl i syfte att kontrollera om handlarna begär legitimation.)

Förvaltningen utgår från att man från stadens sida uppmärksammar att JO i december 2009 uttalat att metoden strider mot principen om att dold myndighetsutövning inte bör förekomma. Metoden bör, enligt JO, därför inte användas. Det är därför viktigt att man från stadens sida tar ställning till i vilken mån JO:s uttalande föranleder någon ändring av de i programmet föreslagna riktlinjerna för tobaks- och folkölstillsyn.

I staden finns flera olika styrdokument som berör likartade områden som STAN-programmet t.ex. Stockholms stads brottsförebyggande program och Stockholm stads program för kvinnofrid. Förvaltningen delar uppfattningen att det är viktigt att samordna arbetet för att undvika dubbelarbete.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Styrkan med det reviderade STAN-programmet är det helhetsperspektiv som genomsyrar programmet samt dess tydlighet. Förvaltningen vill lyfta fram följande:

- Att de lokala handlingsplanerna har tagits bort, vilket medför en större likvärdighet inom staden.
- Att programmet är kopplat till ILS- och budget, vilket ger ökad legitimitet.
- Att utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna får samma mål ger fördelar för samverkan.
- Att STAN-programmet lyfter arbetssätt och metoder som är kunskapsbaserade och kostnadseffektiva.
- Att samverkan mellan berörda parter såsom socialtjänst, förskola/skola, kultur, frivilligorganisationer, fastighetsägare, närpolis och näringsliv poängteras, som en viktig förutsättning för ett kvalitativt förebyggande arbete.
- Att programmet lyfter fram dels Sveriges Kommuners och Landstings ”Policy för att förebygga och behandla missbruk och beroende”, dels den samverkan i Stockholms län mellan kommunerna och landstinget som antogs av Stockholms kommunfullmäktige den 30 mars 2009.

Förvaltningen föreslår en ändring under rubriken ”Lokala ordningsstadgan”: texten bör ändras genom att ersätta ordet ”starköl” med ”öl”, så att även folköl räknas till alkoholhaltiga drycker.

Förvaltningen har i allt väsentligt inget att erinra mot förslaget till reviderat STAN-program. Förvaltningen föreslår att nämnden som svar på remissen överlämnar detta tjänsteutlåtande.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 4 februari 2010 att godkänna programmet.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 december 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer revideringen samt föreslår att nämnden lägger tjänsteutlåtandet till handlingarna.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 25 mars 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det reviderade STAN-programmet är heltäckande och tydligt. Det finns några delar i programmet som förvaltningen speciellt vill lyfta fram. De lokala handlingsplanerna har tagits bort för mer likhet inom staden samt koppling till ILS och budget. Detta ger större möjligheter till uppföljning.

Att flera nämnder har samma mål befrämjar möjlighet till intensivare och djupare samverkan. Arbetssätten och metoderna som föreslås är kunskapsbaserade och kostnadseffektiva anser förvaltningen är bra samt att det är att programmet är kopplat till en webbsida vilket gör att det går att hålla aktuellt med pågående forskning. Förvaltningen stödjer också att programmet starkt poängterar vikten av samverkan mellan berörda parter såsom socialtjänst, förskola/skola, kultur, frivilligorganisationer, fastighetsägare, närpolis och näringsliv. Helhetsyn är en nödvändighet i arbetet med dessa frågor samt en intensifierad samverkan. Ingen part äger själv lösningen på dessa utmaningar. Slutligen anser förvaltningen att det är bra programmet lyfter fram Sveriges Kommuner och Landstings "Policy för att förebygga och behandla missbruk och beroende, samverkan mellan kommunerna och landstinget i Stockholms län" som antogs av kommunfullmäktige 30 mars 2009.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 27 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning föreslår att nämnden ställer sig positiv till STAN- programmets revidering. Betydande förändringar har skett av stadens integrerade system för ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi (ILS) sedan STAN- programmet antogs. Det är därför förvaltningens åsikt att det är viktigt att anpassa, programmet till rådande förutsättningar vad gäller styr- och uppföljningssystem.

Genom utvecklingen av ILS-webben kommer förutsättningarna till uppföljning förbättras då programmet på ett tydligare sätt kopplas samman med verksamhetsplanen i ILS. Förvaltningen anser dock att arbetet med att utforma och definiera förekommande indikatorer måste fortgå. Inte minst vad gäller tydlighet i hur uppgifterna skall dokumenteras och registreras, för att rättvisande jämförelser skall kunna göras med andra stadsdelar.

Föreliggande förslag till STAN- program samspelar dessutom med budget på ett tydligare sätt än tidigare, vilket torde öka relevansen för programmet och dessutom förtydliga budgetens intentioner inom detta verksamhetsområde.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar förslagen i det reviderade STAN-programmet. I sin föreslagna form kommer programmet att tjäna både som inspiration och stöd i det dagliga arbetet. Genom kopplingen till budget tydliggörs målen och uppföljningen underlättas.

Förvaltningen föreslår att tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Majavi Andersson m.fl. (s), Maj-Len Eklund (v) och Kenneth Rönnquist (mp), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 januari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till reviderat STAN-program. Det är positivt att programmet är kopplat till stadens integrerade system för ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi (ILS) vilket innebär att det blir lättare att följa upp programmets intentioner genom att uppföljningsmetoden överensstämmer med hur nämndernas verksamhet i övrigt följs upp av kommunfullmäktige.

Förvaltningen är positiv till att man i programmet utgår från arbetsätt och metoder som är kunskapsbaserade och som även involverar brukaren. Det ställs höga krav på missbruksvårdens kvalitet och tillgänglighet i programmet. Samarbete mellan skola, socialtjänst, fritidsverksamheter, polis och frivilligorganisationer har en avgörande betydelse för att nå ungdomar i riskzon.

Det är viktigt att satsa på förebyggande verksamhet för att förhindra att ungdomar tidigt börjar använda tobak, alkohol och narkotika. Av programmet framgår

vidare att föräldrars delaktighet är viktig i det förebyggande arbetet vilket innebär att förskola, skola och andra berörda verksamheter som riktar sig till barn och ungdom måste utveckla arbetssätt som gör det möjligt för föräldrar att bli delaktiga.

Förvaltningen är positiv till det policydokument som tagits fram mellan Sveriges kommuner och landsting (SKL) och Stockholms läns landsting om hur samverkan ska ske för att förebygga skador av alkohol och narkotika och ge stöd, vård och behandling till personer med missbruk och beroende.

Eftersom det finns flera styrdokument i staden, som berör likartade områden som STAN-programmet t.ex. skolans styrande dokument, Stockholms stads brottsförebyggande program och Stockholms stads program för kvinnofrid, är det angeläget att samordna arbetet för att undvika dubbelarbete.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 februari 2010 att förvaltningens tjänsteutlåtande utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Rolf Lindell m.fl. (s), Marion Sundqvist (mp) och Per Hamnström (v), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positivt till de förslag som anges i det reviderade STAN-programmet och vill särskilt lyfta fram förslaget att kommunfullmäktige följer upp programmet genom ett antal indikatorer och aktiviteter i stadens ILS-verktyg.

Förvaltningen instämmer i att det förebyggande arbetet som involverar föräldrar måste utvecklas vidare. Örebro preventionsprogram (ÖPP) är ett exempel på detta som dock visat sig inte alltid fungera i storstäderna. Skilda föräldrar med olika stadsdelstillhörighet, det fria skolvalet, friskolor, är exempel på svårigheter som kan försvåra samarbetet med gemensamma regler bland föräldrarna.

Det starka medieutbudet som tonåringarna möter och synen på droger, våld, kriminalitet och sex förändras ständigt som en följd av ett råare medieklimat. Den förebyggande fältverksamheten kan arbeta via ANT-undervisning, förebyggande arbete på gator och torg samt preventionsarbete genom tillsyn och provköp för att bemöta detta.

Föräldrautbildningar, i synnerhet Kommet, med syfte att utveckla och förbättra kommunikationen i familjer har visat goda resultat. Från och med 2010 avgiftsbeläggs föräldrautbildningarna för stadsdelarna. Det är viktigt att avgifterna kommer att ligga på en så pass rimlig nivå, eller att de subventioneras, så att alla

medborgare som har behov får möjlighet att delta i föräldrautbildning oavsett vilken stadsdel man bor i.

Stadens skolungdomar erbjuds att besöka en Ungdomsmottagning, i den stadsdel skolan ligger i, tillsammans med sin skolklass i åk 8 eller 9. I samband med detta besök informeras om vilken typ av stöd och hjälp ungdomen kan få på Ungdomsmottagningen. De allra flesta besökarna till Ungdomsmottagningarna är flickor. Det är viktigt att man över staden arbetar aktivt för att öka antalet pojkar som väljer att besöka en Ungdomsmottagning.

För att kunna verka på alla nivåer kring barn, ungdomar och vuxna som missbrukar och/eller har annan problematik är det även viktigt att man över staden får till stånd ett bra och strukturerat samarbete med Barn- och ungdomspsykiatrien när det gäller barn och ungdomar och med vuxenpsykiatrien när gäller unga vuxna och vuxna. Staden behöver verka för att beställaren hos Stockholms läns landsting är tydlig mot mottagningarna att det ingår i deras uppdrag att samarbeta och samverka med socialtjänsten i de olika stadsdelarna.

RESERVATIONER M.M.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Karin Rågsjö (v), Abdo Goriya m.fl. (s) och Stefan Nilsson (mp) enligt följande.

Vi ställer oss bakom förslaget till revidering av STAN-programmet, men ser att vi tyvärr står långt ifrån ett genomförande. Idag kan vi se en ökad droganvändning bland Stockholms unga i årskurs två sedan 2006; 27 procent av pojkarna och 23 procent av flickorna har testat narkotika. 10 procent av pojkarna och 6 procent av flickorna har använt narkotika de senaste veckorna. Stockholm ligger därmed högt över riksgenomsnittet.

Allt för många ungdomar dricker regelbundet allt för mycket alkohol och är högkonsumenter. En ökad arbetslöshet i ungdomsgruppen och ökad droganvändning är en farlig kombination. Det räcker inte med program, det måste även föras en politik som gynnar dessa frågor.

Det förebyggande arbetet i stadsdelsnämnderna och vid Maria Ungdom måste därför prioriteras. Med ett nedskuret Maria Ungdom som den moderatledda majoriteten inte satsar på trots erkänt goda resultat och med stadsdelsnämnder där det förebyggande arbetet skärs ner är det lätt att tappa det goda arbetet som har byggts upp sedan början på 2000-talet.

Det förebyggande arbetet som involverar föräldrar måste utvecklas vidare, exempelvis genom ÖPP (Örebro preventionsprogram). ÖPP syftar till att minska ungdomars berusningsdrickande. Metoden används på skolor och målgruppen är föräldrar med barn i skolår 7-9.

Endast ca hälften av Stockholms högstadieskolor har någon gång tillämpat ÖPP och det är bara 37 procent av skolorna som tillämpat metoden under det senaste läsåret, och fler än hälften av dessa (22 procent) enbart för några av skolans årskurser. Det är viktigt att skolorna ges möjlighet att skapa arbetsformer som medger en konsekvent och långsiktig tillämpning av metoden, samt att deras tillgång till utbildade ÖPP-presentatörer säkerställs. Avgörande för programmets implementering i Stockholm är stadsdelsförvaltningarna drog- och brotts förebyggadesamordnare som utgör en länk mellan det stadsövergripande förebyggande arbetet också skolor på lokal nivå.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (s), Mats E P Lindqvist (mp) och Malin Larsson (v) enligt följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar som svar på remissen förvaltningens tjänsteutlåtande med följande tillägg:

Att en särskilt ansvarig samordnare utses i varje stadsdelsområde med ansvar för att samverkan mellan de olika parterna utvecklas och vidmakthålls.

Vi ställer oss bakom förslaget till revidering av STAN-programmet, men konstaterar att vi måste arbeta mycket mer för att nå acceptabla resultat. Idag kan vi se en ökad droganvändning bland Stockholms unga i årskurs två sedan 2006. 27 % av pojkarna och 23 % av flickorna har testat narkotika. 10 % av pojkarna och 6 % av flickorna har använt narkotika de senaste veckorna. Stockholm ligger därmed högt över riksgenomsnittet.

Allt för många ungdomar dricker regelbundet allt för mycket alkohol, är högkonsumenter. En ökad arbetslöshet i ungdomsgruppen och ökad droganvändning är en farlig kombination. Det räcker inte mer program, det måste även föras en politik som gynnar dessa frågor, vilket bl a kräver resurser.

Vi instämmer i förslaget att det måste till ett strukturerat samarbete mellan de olika aktörerna och att arbetet utformas utifrån lokala behov – därför föreslår vi att en särskild samordnare utses i varje stadsdelsområde.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Bengt Roxne m.fl. (s) och Leif Larsson (v) enligt följande.

Bifall till förvaltningens förslag.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Catarina Agrell m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp) enligt följande.

Vi ställer oss helt bakom förslaget till revidering av STAN-programmet, men konstaterar samtidigt att den politik som den moderatledda majoriteten på Kungsholmen bedriver går stick i stäv med detta program. Där saknas den samordning, helhetssyn och framförallt satsning på det viktiga förebyggande arbetet som förordas. Det räcker inte med ett ambitiöst program, det måste även fattas politiska beslut som leder till att programmets mål kan nås.

I årets budget ligger en besparing på 400 tkr på Preventionsenheten. Då stadsdelsnämnden har valt att kombinera preventionssamordnarfunktionen med fältarbete så innebär detta en risk att även preventionsarbetet blir lidande. I STAN – programmet står vidare att det är viktigt att barns fritids- kultur- och nöjesutbud tillmäts stor bety-

delse av stadsdelsnämnden. Men det är uppenbart att här görs i dagsläget stora besparingar, inte bara på Kungsholmen utan över hela staden.

I det förebyggande arbetet lyfts särskilt unga vuxna som förebilder samt en god skolmiljö som centralt. Den goda skolmiljön har stadsdelen idag väldigt lite inflytande över då ansvaret för skolan har flyttats till Utbildningsnämnden i Stadshuset. Vi rödgröna i Kungsholmens stadsdelsnämnd är rädda att de psykosociala aspekterna av skolmiljön får en svagare ställning i dagens organisation. I STAN – programmet framhålls dessutom värdet av en fritidsverksamhet med skolan som bas. Möjligheten att verkligen använda skolan som bas vore enklare om ansvaret för skolan låg på samma ställe som ansvaret för Fält- och Fritidsverksamheten.

Den nuvarande majoriteten anstränger sig för att förenkla alkoholkonsumtionen för de unga vuxna. Den försiktighetsprincip som STAN – programmet lyfter fram vad gäller sena serveringstider tillämpas inte alls. Tvärtom har borgarna gått emot närpolisens uttalade önskemål och förlängt tillståndet att dricka alkohol i Rålambshovsparken från kl. 22 till 24. Det är framförallt i Rålambshovsparken under sommarhalvåret som tonåringar och unga vuxna träffas. Där agerar de unga vuxna idag förebilder i en alkoholliberal anda. Alliansens liberala alkoholpolitik är ansvarslös och medför att kontrollen över de yngre ungdomarnas drickande försvåras.

Sist men inte minst lyfter STAN – programmet vikten av olika former av vård- och behandlingsalternativ. Samtidigt som stora besparingar görs inom individ- och familjeomsorgen på Kungsholmen har den moderatledda majoriteten i Stadshuset beslutat om nedskärningar på Maria Ungdom vilket är en politik som går helt på tvärs mot stadens eget STAN – program.

Om Alliansen hade menat allvar med att vilja förebygga unga människors alkohol- och drogkonsumtion hade det varit rimligare att satsa på fler tjänster inom fältverksamheten, möjliggöra fler alkoholfria mötesplatser för ungdomar och öka stödet till Maria Ungdom. Att man dessutom, helt emot polisens rekommendationer, förlängt alkoholtillståndet i Rålambshovsparken är ett väldigt tydligt kvitto på att man säger en sak men gör en helt annan.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Lars Agrell m.fl. (s) enligt följande.

Alltför många ungdomar på Norrmalm dricker regelbundet alltför mycket alkohol och är högkonsumenter. En ökad arbetslöshet bland ungdomar och ökad droganvändning är en farlig kombination. Det räcker inte med program, det måste även föras en aktiv politik som gynnar och skapar en långsiktig förändring av ungdomars droganvändning.

Det förebyggande arbetet i stadsdelsnämnden och vid Maria Ungdom måste därför prioriteras. Med ett Maria Ungdom som den moderatledda majoriteten inte satsar på,

trots erkänt goda resultat, och med stadsdelsnämnder där det förebyggande arbetet skärs ned, går delar av verksamheten som har byggts upp sedan början på 2000-talet förlorad.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Majavi Andersson m.fl. (s), Maj-Len Eklund (v) och Kenneth Rönquist (mp) enligt följande.

Vi ställer oss bakom det särskilda uttalande som (s), (v) och (mp) lagt i socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden.

Vi ställer oss bakom förslaget till revidering av STAN-programmet, men ser att vi tyvärr står långt ifrån ett genomförande. Idag kan vi se en ökad droganvändning bland Stockholms unga i årskurs två sedan år 2006; 27 procent av pojkarna och 23 procent av flickorna har testat narkotika. 10 procent av pojkarna och 6 procent av flickorna har använt narkotika de senaste veckorna. Stockholm ligger därmed högt över riksgenomsnittet.

Allt för många ungdomar dricker regelbundet allt för mycket alkohol och är högkonsumenter. En ökad arbetslöshet i ungdomsgruppen och ökad droganvändning är en farlig kombination. Det räcker inte med program, det måste även föras en politik som gynnar dessa frågor.

Det förebyggande arbetet i stadsdelsnämnderna och vid Maria Ungdom måste därför prioriteras. Med ett nedskuret Maria Ungdom som den moderatledda majoriteten inte satsar på trots erkänt goda resultat och med stadsdelsnämnder där det förebyggande arbetet skärs ned är det lätt att tappa de goda arbetet som har byggts upp sedan början av 2000-talet.

Det förebyggande arbetet som involverar föräldrar måste utvecklas vidare, exempelvis genom ÖPP (Örebro preventionsprogram). ÖPP syftar till att minska ungdomars berusningsdrickande. Metoden används på skolor och målgruppen är föräldrar med barn i skolår 7-9.

Endast ca hälften av Stockholms högstadieskolor har någon gång tillämpat ÖPP och det är bara 37 procent av skolorna som tillämpat metoden under det senaste läsåret, och fler än hälften av dessa (22 procent) enbart för några av skolans årskurser. Det är viktigt att skolorna ges möjlighet att skapa arbetsformer som medger en konsekvent och långsiktig tillämpning av metoden, samt att deras tillgång till utbildade ÖPP-presentatörer säkerställs. Avgörande för programmets implementering i Stockholm att stadsdelsförvaltningarnas drog- och brottsförebyggandesamordnare som utgör en länk mellan det stadsövergripande förebyggande arbetet på skolor och på lokal nivå.

Östermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Rolf Lindell m.fl. (s), Marion Sundqvist (mp) och Per Hamnström (v) enligt följande.

    som de rödgröna partierna i Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden framhåller ökar användningen av alkohol och droger bland Stockholms unga. Detta är alarmerande eftersom utvecklingen förefaller vara jämförelsevis sämre i vår stadsdel.

    Utvecklingen kräver ökande insatser från samhället. Det gäller satsningar på Maria Ungdom och stadsdelsnämndernas insatser på området. Det är också viktigt att samarbetet mellan stadsdelsförvaltningar och skolorna, som ju efter alliansens beslut tillhör olika organisationer, på allt sätt underlättas.